

*Пануша І. О.,**кандидат юридичних наук, заслужений юрист України,
доцент кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін
Військової академії*

ДОВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДО САМОГУБСТВА: ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню проблем розслідування доведення до самогубства військовослужбовців. Обґрунтовується, що доведення до самогубства військовослужбовців є злочином з високим рівнем латентності, що зумовлює певні складнощі під час розслідування таких злочинів. У сучасних умовах постає нагальна потреба у криміналістичному забезпеченні протидії цим кримінальним проявам, необхідність у теоретичних розробках щодо формування криміналістичної характеристики та основних положень розслідування доведення до самогубства військовослужбовців.

Доведено, що сьогодні в теорії криміналістики проблеми розслідування та попередження такого різновиду самогубств серед військовослужбовців є недостатньо дослідженими, що зумовлює необхідність проведення теоретично-прикладних розробок цієї проблематики. Запропоновано перелік обставин, що підлягають установленню під час розслідування таких злочинів, розглянуто особливості висунення та перевірки слідчих версій, типові слідчі ситуації таких кримінальних правопорушень і алгоритмів їх вирішення, організації та планування розслідування, тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, а також застосування спеціальних знань. Обґрунтовується необхідність подальшого дослідження та розроблення проблем формування криміналістичної методики таких злочинів.

Ключові слова: доведення до самогубства військовослужбовців, мотиви самогубства військовослужбовців, методика розслідування доведення до самогубства військовослужбовців, криміналістична методика.

Постановка проблеми. У сучасних умовах актуальною проблемою стали досить поширені випадки самогубства серед військовослужбовців Збройних Сил України, натепер вони є одними з основних причин смертності військовослужбовців. Серед суїцидних проявів у військовослужбовців значного поширення набувають замах на самогубство, кількість яких значно перевищує кількість скоєних самогубств. У свою чергу замах, як правило, тягнуть за собою незворотні розлади здоров'я військовослужбовців, неспроможність виконання своїх службових обов'язків. Самогубства серед військовослужбовців деморалізуюче впливають на особовий склад, негативно відбиваються на подальшому кліматі в підрозділі і бойовій підготовці, спричиняють різко негативне ставлення до служби в армії з боку суспільства та громадськості, знижують боєздатність Збройних Сил України [9, с. 33].

Як показує практика, мотиви самогубства військовослужбовців можуть бути різними, зокрема: 1) конфлікти, пов'язані зі сферою військово-службової діяльності: а) конфлікти, пов'язані з труднощами військової служби; б) конфлікти між

військовослужбовцями різних періодів служби; в) конфлікти між начальниками та підлеглими; г) конфлікти між військовослужбовцями, призваними з різних регіонів України (інших національностей); 2) особистісно-сімейні конфлікти: а) зрада дружини чи коханої дівчини, трагічне кохання або кохання без відповіді; б) розлучення; в) хвороба, смерть близьких; г) статевна неспроможність; 3) конфлікти, пов'язані з антисоціальною поведінкою самогубця-військовослужбовця: а) страх кримінальної або адміністративної відповідальності; побоювання ганьби за аморальні та інші негативні вчинки; 4) стан здоров'я: а) психічні захворювання; б) соматичні захворювання; в) каліцтво та нанесення тяжких тілесних пошкоджень; г) фізичні проблеми та недоліки самогубця; 5) матеріально-побутові; б) інші мотиви [2, с. 32–33; 3; 6, с. 140–160; 13].

Практика розслідування доведення до самогубства військовослужбовців має суттєві складнощі, які пов'язані передусім з особливостями доказування по даній категорії злочинів, зі специфікою проведення слідчих (розшукових) дій, необхідністю залучення спеціальних психологічних знань. Крім того, як свідчить вивчення спеціальної літератури, на сьогодні в теорії криміналістики проблеми розслідування та попередження такого різновиду самогубств серед військовослужбовців є недостатньо дослідженими, що зумовлює необхідність проведення теоретично-прикладних розробок зазначеної проблематики.

Мета статті – дослідження проблем розслідування та попередження доведення до самогубства військовослужбовців, зокрема, розроблення окремих питань формування криміналістичної характеристики таких злочинів, установлення обставин, що підлягають з'ясуванню, визначення специфіки та особливостей проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування даної категорії злочинів, типізація слідчих ситуацій та алгоритмів їх вирішення, висвітлення особливостей застосування спеціальних знань під час розслідування доведення до самогубства військовослужбовців.

Виклад основного матеріалу дослідження. У теорії криміналістики проблема самогубства розглядається, як правило, під час розроблення криміналістичної методики розслідування вбивств і методики розслідування доведення до самогубства [5; 10]. Вивчення та аналіз спеціальної літератури свідчить, що дослідження проблем розслідування вбивств, замаскованих інсценуванням (в тому числі інсценуванням самогубства), зустрічається в окремих працях науковців (С.В. Баранов (1977), В.О. Овечкін (1979), В.В. Семіногов (2006) та ін. Також заслуговують на увагу дослідження питань розслідування доведення до самогубства В.С. Бурданової (1962), Г.М. Мудьогіна (1973), В.О. Коновалової (2001), Л.І. Керик (2013). Однак дотепер в Україні спеціальних монографічних досліджень, присвяче-

них криміналістичній методиці розслідування доведення до самогубства військовослужбовців, на жаль, не проводилося.

Узагальнення практики та дослідження окремих науковців свідчить про те, що доведення до самогубства військовослужбовців є злочином з високим рівнем латентності, що зумовлює певні складнощі під час розслідування таких злочинів. У зв'язку з цим постає нагальна потреба у криміналістичному забезпеченні протидії цим кримінальним проявам, необхідність у теоретичних розробках щодо формування криміналістичної характеристики та основних положень розслідування доведення до самогубства військовослужбовців.

Натепер у криміналістичній доктрині особливу значимість набувають проблеми розроблення криміналістичної характеристики доведення до самогубства військовослужбовців, дослідження типових слідчих ситуацій такого роду кримінальних правопорушень і алгоритмів їх вирішення, організації та планування розслідування, тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування таких злочинів, а також розроблення і застосування тактичних операцій [15, с. 289–296; 7, с. 202–213; 16, с. 332–350]. Ці та інші обставини дозволяють віднести питання, що розглядаються, до важливих і вельми актуальних.

Головна особливість розслідування доведення до самогубства військовослужбовців полягає в тому, що слідчому необхідно зібрати достатньо доказової інформації, яка би переконливо свідчила про факт самогубства, щоб ні у кого не було сумнівів у тому, що військовослужбовець міг бути вбитим. Тому під час розслідування необхідно перевірити не лише версію про самогубство або доведення до самогубства, але й версію про можливе вбивство військовослужбовця, замасковане під самогубство. Разом із тим також необхідно перевірити слідчу версію про те, що могло бути членушкодження, замасковане під самогубство, незалежно від того, наступив смертельний результат чи ні [12, с. 333–334].

Крім цього, певні труднощі у правозастосовній діяльності спричиняють проблеми кваліфікації доведення до самогубства та встановлення обставин, що підлягають з'ясуванню. Особливо це стосується встановлення факту доведення до самогубства військовослужбовця, встановлення причинного зв'язку між діями (бездіяльністю) винного та самогубством (замахом на самогубство) потерпілого, встановлення вини, відмежування злочину, передбаченого статтею 120 КК України, від суміжних складів злочинів: вбивства (ст. 115 КК України), катування (ст. 127 КК України) тощо.

Доведення до самогубства відрізняється від інших кримінально-караних діянь саме способом його вчинення. Згідно зі ст. 120 КК України (у редакції від 05.03.2018 р.) визначається, що доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, систематичного приниження її людської гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі, схиляння до самогубства, а також інших дій, які сприяють вчиненню самогубства. Також законодавець передбачив кримінальну відповідальність осіб, які спонукають до вчинення суїциду через Інтернет, зокрема через соціальні мережі.

Як свідчить практика, конфлікт між військовослужбовцем (потерпілим) й особою, яка довела його до самогубства (злочинцем), може бути викликаний різними діями, зокрема, систематичним приниженням людської гідності, жорстоким пово-

дженням злочинця із жертвою, систематичним протиправним примусом до дій, що суперечать її волі, схилянням до самогубства, шантажем [9; 10, с. 40]. Тому доведення до самогубства військовослужбовця, на нашу думку, слід розуміти як спонукування злочинцем військовослужбовця до вчинення ним суїцидального акту, використовуючи його психічний і фізіологічний стан, із застосуванням системи способів фізичного або психологічного впливу, певного комплексу фізичного та психічного насильства.

Визначення напряму розслідування доведення до самогубства військовослужбовця зумовлено його предметом, тобто комплексом обставин, що підлягають з'ясуванню. Для розроблення окремої криміналістичної методики розслідування злочинів обставини, що підлягають встановленню під час проведення досудового розслідування, мають принципове значення. Як відомо, розкрити і розслідувати злочин можна лише шляхом правильного та повного встановлення обставин, що відносяться до розслідуваної події [1, с. 5]. Тому в процесі розслідування доведення до самогубства військовослужбовця важливо враховувати *типові обставини, які необхідно встановлювати* під час кримінального провадження, залежно від: а) події злочину; б) часу, місця та обстановки злочину; в) особи потерпілого, г) особи злочинця; г) механізму доведення до самогубства; д) наявності (відсутності) ознак інценування; д) способу вчинення самогубства; е) наявності чи відсутності передсмертної записки.

Що стосується наукової термінології, яка використовується для позначення кола цих обставин, то фахівцями використовуються різні терміни: «обставини, що підлягають доказуванню» [4, с. 38–42], «обставини, що підлягають встановленню» [1, с. 112–115], а також «обставини, що підлягають з'ясуванню» [8, с. 12–29; 10, с. 101–105; 11, с. 103–108] та ін. Дослідники, які використовують термін «обставини, що підлягають встановленню», справедливо відзначають, що це поняття не тотожне предмету доказування за кримінальним процесуальним законодавством.

Кримінальний процесуальний закон визначає предмет доказування у загальному вигляді стосовно всіх складів злочинів. Однак для конкретизації змісту наведеного переліку обставин під час розслідування конкретного злочину необхідно враховувати не лише положення ст. 91 КПК України, але й положення кримінального закону, що визначають юридично значущі обставини, необхідні для правильної кваліфікації кримінального правопорушення. Слід враховувати, що під час розслідування доведення до самогубства військовослужбовця існують факти й обставини, що мають важливе криміналістичне значення, які формально не охоплюються межами предмету доказування відповідно до формулювань, наведених у ст. 91 КПК України. До таких обставин, виходячи зі специфіки злочинів, пов'язаних із доведенням до самогубства військовослужбовця, слід, зокрема, віднести: причинний зв'язок між діями злочинця та наслідками, що сталися; стан здоров'я потерпілого під час вчинення злочину, наявність у нього фізичних та психічних вад; наявність службових відносин, позастатутних стосунків, родинних чи інших зв'язків і взагалі характер взаємовідносин особи, що вчинила злочин, та потерпілого; наявність слідів злочину і злочинця; ставлення винного до вчиненого діяння, а також ряд інших фактів і подій, що можуть мати допоміжне значення (вони прямо не зазначені у кримінально-процесу-

альному законодавстві й відповідних статтях КК України, але сприяють їх доведенню). Тому, на наш погляд, категорія обставини, що підлягає встановленню, є значно ширшою за предмет доказування в розумінні кримінального процесуального законодавства і більш прийнятною для розроблення окремої криміналістичної методики, в тому числі й методики розслідування доведення до самогубства військовослужбовців.

Таким чином, серед обставин, що підлягають встановленню під час розслідування розглядуваних злочинів, необхідно виділити такі: 1) обставини, що стосуються події злочину, механізму та його наслідків; 2) обставини, що відносяться до винуватості обвинуваченого і мотиву злочину; 3) обставини, що впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, обтяжують чи пом'якшують покарання; 4) обставини, що стосуються особистості потерпілого; 5) обставини, що стосуються характеру і розміру шкоди, спричиненої здоров'ю потерпілого (у випадках, коли мала місце спроба самогубства); 6) обставини, що відносяться до встановлення співчасників такого злочину, роль кожного з них у вчиненні злочину; 7) обставини, що є підставами звільнення від кримінальної відповідальності і покарання; 8) обставини, що сприяли вчиненню злочину. Перелічені обставини є основними питаннями під час розслідування розглядуваних злочинів, але не вичерпують їх.

Першочергового значення під час розслідування таких злочинів набуває *доказування самого факту доведення до самогубства* військовослужбовця. При цьому слід мати на увазі, що доведення до самогубства може проявлятися у: а) фізичному впливі (насилльстві) або психологічному впливі (психічному насильстві); б) певному комплексі фізичного та психічного насильства.

Способи доведення до самогубства можуть бути різними. Так, згідно зі ст. 120 КК України (у ред. від 05.03.2018 р.) визначається, що доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, систематичного приниження її людської гідності або систематичного протиправного примусу до дій, що суперечать її волі, схилення до самогубства, а також інші дії, що сприяють вчиненню самогубства. Під жорстким поводженням слід розуміти систематичні, тривалі, безжалісні та грубі дії винного, метою яких є завдання потерпілому фізичних чи психічних страждань; шантаж розглядається як залякування винним потерпілого завданням йому шкоди шляхом розголошення як дійсних, так і неправдивих конфіденційних відомостей, які останній бажає зберегти в таємниці, а також завданням іншої шкоди з метою поставити потерпілого в залежне становище чи створити іншу вигідну для винного обстановку; примус до протиправних дій – це залякування винним потерпілого шляхом завдання останньому фізичної шкоди чи погрозою такого завдання з метою примусити потерпілого вчинити небажані для нього дії.

Структурним елементом доведення до самогубства військовослужбовця виступає власне сам акт самогубства або замаху на його вчинення. При цьому під час розслідування таких кримінальних правопорушень важливо встановити технології вчинення різних способів самогубств. Способом учинення самогубства з боку жертви, як правило, виступають: повішення, падіння з висоти, отруєння, нанесення ушкоджень гострим знаряддям, утоплення, самоспалення, нанесення ушкоджень з використанням вогнепальної зброї тощо. Також необхідно

встановлювати існування взаємозв'язків між особою злочинця, особою потерпілого (військовослужбовцем) та способом учинення самогубства. Зокрема, такі взаємозв'язки можуть простежуватися: у стосунках «начальник–підлеглий»; у стосунках між особою потерпілого та з колегами по службі, в тому числі й за наявності позастатутних відносин; у родинних стосунках між особою потерпілого (військовослужбовцем) та особою злочинця, коли мають місце випадки доведення до самогубства батьками, братами чи сестрами; у сімейних відносинах (дружини довели своїх чоловіків до самогубства або замахів на самогубство, або навпаки) та ін. У випадку настання смерті потерпілого слід установити наявність (відсутність) причинного зв'язку між доведенням до самогубства і смертю особи.

Під час розслідування необхідно встановити *місце вчинення доведення до самогубства військовослужбовця*, інформація про яке дає можливість максимально точно встановити просторові межі, в яких відбувалось протиправне посягання, пов'язане з доведенням до самогубства потерпілого: військова частина, караульне приміщення, казарма, населений пункт, вулиця, будинок або квартира потерпілого, громадське місце, місце відпочинку, спортивна споруда, дорога, полігон, автомобіль тощо. Точне встановлення місця самогубства військовослужбовця дає можливість не лише з'ясувати повну картину події злочину, а й надає змогу виявити наявні сліди злочину, речові докази, встановити очевидців події.

Час доведення до самогубства дозволяє встановити послідовність і розвиток різноманітних процесів. Під час розслідування таких злочинів важливо з'ясувати дані про початок і закінчення доведення до самогубства, його тривалість у часі. Необхідно встановити час, коли мало місце вчинення потерпілим замаху на самогубство, часовий зв'язок між обстановкою до, під час та після вчинення потерпілим самогубства, черговість подій злочину та тривалість різних подій під час учинення доведення до самогубства. Встановити час доведення до самогубства можливо шляхом допиту свідків, потерпілого, підозрюваного (обвинуваченого), під час огляду місця події, за результатами огляду або судово-медичної експертизи, а також за допомогою інших слідчих (розшукових) дій.

Встановленню підлягають *обставини, які характеризують психічне ставлення особи до вчинюваних нею дій* по доведенню до самогубства військовослужбовця та наслідків суспільно небезпечного діяння. Зазначені обставини мають вирішальне значення для встановлення форми вини, мотивів, цілей злочинних дій та інших компонентів суб'єктивної сторони складу злочину і правильної кваліфікації діяння. Мотиви доведення до самогубства можуть бути найрізноманітнішими. Для їх встановлення доцільно визначити характер міжособистісних стосунків злочинця і потерпілого, наявність між ними конфліктів або інших ситуацій провокуючого характеру, виявити, чи не сприяла насильницьким діям аморальна або протиправна поведінка самого потерпілого.

Під час розслідування встановленню підлягають також *обставини, які характеризують особу підозрюваного*. Необхідно встановити біографічні дані: прізвище, ім'я та по батькові, дату народження, стать, освіту, професію, сімейний стан, місце народження і місце проживання; відомості про судимість; інтелектуальні та психофізичні якості, наявність (відсутність) фізичних та психічних вад, раніше перенесених важких захворювань, черепно-мозкових травм. Встановлення вказаних

обставин має значення насамперед для вирішення питання про осудність особи. Важливе значення має встановлення обставин, що характеризують підозрюваного в побуті, на роботі й навчанні.

Під час розслідування доведення до самогубства слід установити *обставини, які характеризують особу потерпілого*: біографічні дані, військову посаду, фізичний і психічний стан потерпілого до і під час вчинення самогубства, чи не знаходився він у безпорадному стані або іншому залежному становищі від особи, яка довела його до самогубства; обставини, які характеризують потерпілого за місцем служби, роботи, навчання, проживання, його репутацію; наявність або відсутність у потерпілого судимостей; характер відносин між потерпілим та підозрюваним, наявність між ними конфліктів, позастатутних відносин чи іншого негативного досвіду спілкування. Слід ураховувати, що між потерпілим і обвинуваченим можуть існувати різні форми і види зв'язків: службові, особисті, побутові, постійні, періодичні, випадкові та ін. Знання таких зв'язків і відносин дає можливість оцінити злочин у всій повноті його обставин, правильно визначити мотив і мету дій злочинця і, в кінцевому підсумку, точно кваліфікувати й оцінити злочинну подію [14, с. 118].

Важливого значення під час планування розслідування доведення до самогубства військовослужбовця набуває висування та перевірка слідчих версій. На нашу думку, типові версії відіграють роль своєрідних моделей злочину (інших елементів події), тому слідчий (прокурор) має використовувати їх систему на початку досудового розслідування. Система типових версій щодо розслідування доведення до самогубства може бути така: 1) версії про суть події, що відбулась (вбивство, інсценування самогубства, нещасний випадок, самогубство чи доведення до самогубства); місце, час, обстановку та механізм учинення самогубства; 2) версії щодо: жертви – зв'язку особи жертви та особи злочинця; обставин, які сприяли прийняттю рішення про самогубство; написання передсмертної записки; 3) версії про особу злочинця.

У процесі розслідування доведення до самогубства виникають різні слідчі ситуації, які пов'язані з обсягом інформації, що стає відома слідчому. Можна виокремити такі критерії типізації слідчих ситуацій: 1) подія, що сталася (самогубство, замах на самогубство); 2) особа жертви (встановлена чи не встановлена) та спосіб учинення нею самогубства; 3) механізм і способи вчинення доведення до самогубства; 4) система обставин доведення до самогубства; 5) наявність (або відсутність) підозрюваного [10, с. 105–111].

Для вирішення слідчих ситуацій під час розслідування даної категорії злочинів найбільш доцільними слідчими діями є: огляд місця події; огляд трупа; допит свідка, призначення судових експертів (залучення експертів); огляд; допит підозрюваного; обшук; тимчасовий доступ до речей та документів; слідчий експеримент, одночасний допит раніше допитаних осіб, пред'явлення особи для впізнання та ін. Натепер постає необхідність розроблення і запропонування оптимальних комплексів слідчих (розшукових) дій, тактичних операцій і визначення специфіки їх проведення.

Використання спеціальних знань під час розслідування доведення до самогубства здійснюється у двох формах: 1) участь спеціаліста під час проведення окремих слідчих дій (слідчого огляду, допиту, обшуку та ін.); 2) залучення експерта

для проведення судових експертиз. Узагальнення практики показує, що під час розслідування таких злочинів найчастіше всього призначають: судово-медичну експертизу, судово-психіатричну експертизу, судово-психологічну експертизу (в т. ч. посмертну судово-психологічну експертизу), почеркознавчу експертизу, експертизу вузлів та петель, комплексну психолого-психіатричну експертизу, трасологічну експертизу, експертизу холодної зброї, ґрунтознавчу експертизу, експертизу цілого за частинами, експертизу вогнепальної зброї та боеприпасів, судово-наркологічну експертизу тощо.

Висновки. Таким чином, на тепер існує нагальна потреба для практики в подальших теоретичних розробках щодо формування криміналістичної характеристики та положень розслідування доведення до самогубства військовослужбовців. Подальшого свого вирішення потребує розроблення низки проблем окремої криміналістичної методики таких злочинів, зокрема формування криміналістичної характеристики доведення до самогубства військовослужбовців, установлення її криміналістично значущих елементів та кореляційних залежностей між ними, визначення можливостей підвищення ефективності організаційної діяльності слідчого під час розслідування таких злочинів, установлення обставин, що підлягають з'ясуванню, визначення специфіки та особливостей проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування даної категорії злочинів, типізація слідчих ситуацій розслідування та визначення особливостей застосування спеціальних знань. Подальше наукове дослідження цієї проблематики та розроблення питань криміналістичного забезпечення суттєво вплине на підвищення ефективності та якості процесу досудового розслідування таких кримінальних правопорушень.

Література:

1. Аленин Ю.П., Тищенко В.В. Особенности расследования тяжких преступлений против личности : учеб. пособие. Одесса : БАХВА, 1996. 112 с.
2. Бородин С.В., Михлин А.С. Мотивы и причины самоубийств. *Актуальные проблемы суицидологии*. Москва, 1978. С. 32–33.
3. Бугаев С. Як передові армії світу попереджають самогубства військових і на кого рівнятися Україні. URL: http://asn.in.ua/ua/news/publishing_/108829-cho-to-delat-ukraine-chooby-vsue-stali-armiej-sam.html
4. Бурданова В.С. Обстоятельства, подлежащие доказыванию по уголовному делу, как важнейший элемент частных криминалистических методик. *Вестник криминалистики*. 2001. Вып. 2. С. 38–42.
5. Бурданова В.С. Расследование доведения до самоубийства : учебное пособие. 2-е изд., испр. и доп. Санкт-Петербург, 2001. 56 с.
6. Воднік В.Д. Самогубство: причини та шляхи профілактики. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 3 (17). С. 140–160.
7. Журавель В.А. Криміналістична характеристика злочинів: проблеми формування та застосування. *Вісник Академії правових наук України*. Харків : Право, 2008. № 4 (55). С. 202–213.
8. Журавель В.А. Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики. *Теорія та практика судової експертизи та криміналистики* : зб. наук. пр. Харків : Право, 2010. Вып. 10. С. 12–29.
9. Закревська Є., Рева М., Сущенко В. Розслідування злочинів, пов'язаних із порушенням права на життя, права на свободу та особисту недоторканість, свободу від тортур, вчинених у зоні АТО: недоліки роботи слідчих органів та рекомендації правозахисників. Київ : Центр Громадянських Свобод, 2016. 80 с.

10. Керик Л.І. Криміналістична характеристика та основи розслідування доведення до самогубства : монографія. Харків : Апостіль, 2013. 188 с.
11. Коваленко А.В. Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування посягань на життя та здоров'я журналістів. *Право і безпека*. 2016. № 1. С. 103–108.
12. Криміналістика: методика расследования преступлений, совершаемых военнослужащими : учебник / под ред. проф. А.Н. Савенкова. Москва : Юрлитинформ, 2007. 608 с.
13. Напрасная смерть: причины и профилактика самоубийств / ред. Д. Вассерман ; пер. Е. Ройне. Москва : Смысл, 2005. 310 с.
14. Ківалов С.В., Аленін Ю.П., Тіщенко В.В. Розслідування злочинів проти особи: керівництво для слідчих ; відп. ред. : С.В. Ківалов, Є.Л. Стрельцов. Одеса : Юрид. літ., 2014. 208 с.
15. Шепітько В.Ю. Використання тактичних операцій у слідчій діяльності: теоретико-прикладні проблеми. *Вибрані твори*. Харків : Апостіль, 2010. С. 289–296.
16. Шевчук В.М. Тактичні операції у криміналістиці: теоретичні засади формування та практика реалізації : монографія. Харків : «Апостіль», 2013. 440 с.

Papusha I. Bringing a serviceman to suicide: problems of investigation and prevention

Summary. The article is devoted to the investigation of problems of investigation of suicide of servicemen. It is

substantiated that bringing to suicide the military personnel is a crime with a high level of latency, which causes certain difficulties in the investigation of such crimes. In today's context, there is an urgent need for forensically provided counteraction to these criminal manifestations, the need for theoretical developments on the formation of criminalistic characteristics and the main provisions of the investigation into the suicide of servicemen.

It is proved that the problem of investigation and prevention of this kind of suicide among military personnel is not well researched in the theory of criminalistics today, which necessitates the theoretical and applied developments of this problem. The list of circumstances to be established during investigation of such crimes is offered, the features of nomination and verification of investigative versions are considered, typical investigative situations of such criminal offenses and algorithms of their decision, organization and planning of investigation, tactics of conducting individual investigative investigations, investigative actions, and the use of specialized knowledge. The necessity of further research and development of problems of formation of criminalistic methodiks of such crimes is substantiated.

Key words: committing suicide of servicemen, motives of suicide of servicemen, methodiks of investigation of committing suicide of servicemen, criminalistics methodiks.